

TERMODYNAMIKA

1. AXIOMATICKÁ VÝSTAVBA KLASICKÉ TD

1.1. Základní pojmy

Soustava (systém) je část prostoru od **okolí** oddělený **stěnou**

- **uzavřená** - stěna brání výměně hmoty mezi soustavou a okolím
vers. **otevřená** (uzavřená i otevřená soustava může vyměňovat energii s okolím)
- **izolovaná** – stěna brání výměně energie i hmoty s okolím
tepelně izolovaná soustava = adiabatická – nevyměňuje teplo s okolím

Fáze – část soustavy, ve které jsou její vlastnosti konstantní nebo se mění plynule.

Fázové rozhraní - vlastnosti soustavy se změni skokem.

Soustava – **homogenní** - obsahuje pouze jednu fázi

vers. **heterogenní**

Termodynamický **děj** - přechod soustavy z jednoho stavu do druhého.

Děj – reverzibilní = vratný - soustava prochází velkým počtem stavových změn tak, že ∞ malé změně okolí odpovídá ∞ malá změna soustavy, soustava a okolí jsou stále **v rovnováze**. Reverzibilní děj lze kdykoliv zastavit a soustavu vrátit zpět do původního stavu dějem opačným.

- **ireverzibilní = nevratný** - velké změně okolí odpovídá velká změna systému. Soustavu lze vrátit do výchozího stavu, ale nelze to uskutečnit dějem přesně opačným.

Děj – izotermický – konstantní teplota T

– **izobarický** - konstantní tlak p

– **izochorický** - konstantní objem V

– **adiabatický** - nedochází k výměně tepla mezi soustavou a okolím

Veličina – extenzivní - závisí na velikosti soustavy, např. hmotnost, objem, energie,..

je aditivní, např. $m = m_1 + m_2$.

vers. **intenzivní** - např. tlak, teplota,..

Převod extenzivní veličiny X na intenzivní $\rightarrow$ molární $X_m = X/n$

$\rightarrow$ měrná = specifická $X_{sp} = X/m$

(výjimka specifická vodivost)

Stavová veličina, stavová funkce (funkce stavových veličin) - popisují stav soustavy

ΔX - celková (měřitelná) změna stavové funkce X

dX – úplný (totální) diferenciál funkce X , infinitesimální změna X .

Vztah mezi ΔX a dX :

$$\Delta X = \int_{poč}^{koneč} dX = X_{koneč.} - X_{poč.}$$

ΔX při kruhovém ději:

$$\Delta X = \oint dX = 0$$

definice stavové funkce

Axiom - tvrzení, která jsou ve shodě s naší zkušeností, ovšem nelze je dokázat.

1.2. I. věta termodynamiky

Slovní formulace

- (1) Probíhá-li v izolovaném systému jakýkoliv děj, je celková energie systému konstantní.
- (2) Probíhá-li v uzavřeném systému děj spojený s výměnou energie mezi systémem a okolím, pak změna energie systému je až na znaménko stejná jako změna energie okolí.
- (3) Nelze sestavit perpetuum mobile I. druhu, tedy stroj, který by konal práci bez dodávání energie z okolí.

Energie soustavy v těchto formulacích = **vnitřní energie** U – celková kinetická a potenciální energie částic tvořících soustavu, nezahrnuje kinetickou a potenciální energii, která souvisí s pohybem a polohou soustavy jako celku.

Vnitřní energie je stavovou funkcí.

Systém může vyměňovat energii s okolím ve formě práce W a tepla Q :

$$\Delta U = Q + W$$

matematický zápis I. věty TD

Práce a teplo nejsou stavovými funkcemi.

Znaménková konvence:

$W, Q > 0$ systém práci či teplo přijal

$-W, -Q > 0$ systém práci vykonal, teplo odevzdal

Celková práce $W = W_{\text{obj.}} + W^*$ W_{obj} práce objemová, W^* práce neobjemová

Objemová práce obecně:

$$dW_{\text{obj}} = -p_{\text{ex}} dV$$

p_{ex} externí tlak, znaménko minus plyne z konvence:

při expanzi ($dV > 0$) plyn práci koná ($dW < 0$)

při kompresi ($dV < 0$) plyn práci přijímá ($dW > 0$)

Při reverzibilním ději $p_{\text{ex}} \equiv p_{\text{systém}} \equiv p \Rightarrow dW_{\text{obj}} = -p dV$

Jouleův experiment, Jouleův-Thomsonův experiment

- měření tepelných efektů při expanzi plynu do vakua
- závěr: vnitřní energie ideálního plynu je funkcí pouze teploty, nezávisí tedy ani na objemu, ani tlaku

Entalpie H

Definice:

$$H = U + pV$$

Entalpie je stavovou funkcí.

Proč se zavádí?

$$dU = dQ + dW = dQ + dW^* - p_{\text{ex}} dV$$

$$\text{je-li } W^* = 0 \text{ a } dV = 0$$

$$dU = dQ_V$$

$$dH = dU + p dV + V dp = dQ + dW^* - p_{\text{ex}} dV + p dV + V dp$$

$$\text{je-li } W^* = 0 \text{ a } dp = 0$$

$$dH = dQ_p$$

⇒ při dějích probíhajících při konstantním objemu a dějích probíhajících za konstantního tlaku se teplo stane stavovou funkcí → důležité v termochemii.

Pro ideální plyn a izotermický děj

$$dH = dU + d(pV), \quad dU = 0, \quad pV = nRT = \text{konst.}$$

⇓

$$dH = 0$$